

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МӘДЕНИЕТ ЖӘНЕ СПОРТ МИНИСТРЛІГІ
Т.Қ.ЖҮРГЕНОВ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ ӨНЕР АКАДЕМИЯСЫ

Ф 017-2.84-2017

№1 баспа

Түсу емтиханының бағдарламасы

25.05.2017ж.

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ МӘДЕНИЕТ ЖӘНЕ СПОРТ МИНИСТРЛІГІ
Т.Қ.ЖҮРГЕНОВ АТЫНДАҒЫ ҚАЗАҚ ҰЛТТЫҚ ӨНЕР
АКАДЕМИЯСЫ**

БЕКІТІЛДІ

Т.Қ. Жүргенова атындағы
ҚазҰОА Ғылыми Кеңесінің
Шешімі 26.05.2022 №11 хаттама

**7M02184 – КИНО ЖӘНЕ ТЕЛЕВИЗИЯ РЕЖИССУРАСЫ
БІЛІМ БЕРУ БАҒДАРЛАМАСЫ БОЙЫНША
МАГИСТРАТУРАҒА ТҮСУ ЕМТИХАНЫНЫҢ
БАҒДАРЛАМАСЫ**

Алматы 2022ж

1 ҚҰРАСТЫРЫЛДЫ

Т.Жүргенов ат. ҚазҰӨА профессоры – Абильдина Г.Б.

2 ТАЛҚЫЛАНДЫ

«Экрандық өнер режиссурасы» кафедрасының отырысы
№ 10 хаттама «18» мамыр 2022 ж.

«Экрандық өнер режиссурасы» кафедрасының меңгерушісі,
профессор, Г.Б. Абильдина Абильдина

3 КЕЛІСІЛДІ

Оқу-әдістемелік қызмет басшысы Есенбекова Г.Ж. Есенбекова
«20» «05» 2022 ж.

ЖОО кейінгі білім беру ғылыми-зерттеу
орталығының басшысы Кульшанова А.А.Кульшанова
«20» «05» 2022 ж.

Ғылыми жұмыстар жөніндегі проректор Халықов Қ.З.Халықов
«20» «05» 2022 ж.

Магистратураның арнайы пәні бойынша оқуға түсу емтихандарының бағдарламасы жоғары білім берудің алдыңғы сатысы (бакалавриат) бағдарламасының көлемінде қалыптастырылған.

Магистратура бағдарламалары бойынша оқуға кәсіби білім берудің негізгі оқу бағдарламаларының бірі бойынша оқу бітірген, ҚР Мемлекеттік үлгісіне сай дипломы немесе соған балама бола алатын басқа мемлекеттердің:

- «бакалавр»
- «дипломы бар маман»

дәрежесі берілгенін растайтын дипломы бар талапкерлер қабылданады.

Дипломдардың ұойылатын талаптарға сәйкестігі ҚР заңнамаларында бекітілген тәртіп бойынша анықталады.

7M02184 – Кино және телевизия режиссурасы білім беру бағдарламасы бойынша магистратураға түсуге «Экран өнері режиссурасы» бағыты бойынша білім алған талапкерлер жіберіледі.

Магистратураға түсушінің төмендегі бағыттар бойынша түсінігі болуы керек:

- Қазақстандағы және шет елдердегі жоғары білім берудің замануи жүйесі туралы;
- білім беру саласындағы маңызды үдерістердің негізгі бағыттары туралы;
- кино және телевизия режиссурасының негізгі технологиялық ерекшеліктері туралы;

Білуі:

- экран өнері, кинематография және телевизия саласындағы іргелі ғылым негіздерін;
- кинематография және телевизия саласындағы әлемдік әдебиет пен драматургия теориясын;
- бейнелеу өнерінің тарихын;
- кино мен телевизияның қазіргі замандағы даму бағыттарын.

Істей білуі:

- заманауи киноүдеріс пен телевизияның өзекті проблемалары мен бағыттарын сараптау;
- кәсіби қызметті атқару барысында стратегия мен тактика әзірлеу;
- кинематография мен телевизияны танып, білудің теориясы мен практикасының көкейкесті мәселелері бойынша өз көзқарасын білдіріп, негіздеу;
- режиссура шеберлігі саласында өз бетінше зерттеу жүргізу.

Дағдысы болуы:

- кино және теледидар режиссерінің кәсіби шығармашылық, практикалық және күнделікті қызметінде;
- логикалық және сыни ойлау, талдау, сендіру және дәлелдеу; тарихи, мәдениеттану және пәндік-нақты материалды талдау мен синтездеудің эксперименттік әдістерін қолдана отырып, режиссерлік өнер саласында өз бетінше зерттеулер жүргізу.

Құзыретті болу:

- режиссура мамандығы бойынша жоғары білімнің (бакалавриат) білім беру бағдарламасы шеңберінде алынған кәсіптік қызметті жүзеге асыру кезінде;
- экран өнерінің тарихы мен теориясын талдау және синтездеу саласында;
- кинематографиядағы басқарушылық және кәсіпкерлік жаңашылдық қызметті ұйымдастыруда.

Түсу емтиханы магистратура білім беру бағдарламасы бойынша түсу емтихандарын өткізу туралы Ережеге сәйкес ауызша түрде өткізіледі.

II. Пәннің атауы және олардың негізгі бөлімдері

1. Пәннің атауы «Режиссура»

Режиссура пәнінің мазмұны – кәсіби және шығармашылық қызмет саласы. Фильмді эстетикалық және мазмұндық ұйымдастыру бейнелі біртұтас идеялық және көркемдік ойдың дәйекті көрінісі. Мазмұндық форманың барлық компоненттерін бір жүйеге бағындыру («сценарийлік драматургия, операторлық жұмыс, актерлік ойын, суретшінің сюжеттік материалының бейнелеу шешімі, фильм музыкасы, дыбыстық шешім) және сол арқылы ұжымдық шығармашылық процесті басқару. Фильм – көрерменге бағытталған киноөндірістің түпкілікті композициясында бекітілген синтетикалық бейне.

Курстың мақсаттары:

- кинотуындының құрылымдық заңдылықтарын ашады;
- алынған теориялық білімді белсенді түрде қолдануға, режиссуралық шеберлікті жетілдіруге мүмкіндік береді;
- экран жұмысының көрерменге әсерін тиімді пайдалану, оның эстетикалық көзқарастары мен жалпы дүниетанымын қалыптастыру.

Курстың міндеттері:

- фильмдерді қоюдың көркемдік деңгейінің машықтарын меңгеру бойынша кәсіби қызметке деген қызығушылықты дамыту.
- экран мүмкіндіктерінің поэтикалық мазмұнын түйсіну;
- көркемдік құралдардың бай мүмкіндіктерін пайдалану;

-кино мен теледидар режиссурасы өнеріндегі негізгі және екінші кезектегі мәселелерінің арақатынастарында көркемдік қарапайымдылыққа қол жеткізу.

Білуі керек: кинематография және теледидар саласындағы іргелі ғылымдардың негіздерін, әлемдік әдебиетті, драматургия негіздерін, бейнелеу өнерінің тарихын, кино және ТВ дамуының замануи үрдістерін, еңбек заңнамасын, еңбекті қорғау және қауіпсіздік техникасы ережелерін білу.

Меңгеруі керек: экрандық өнер саласындағы туындының көркемдік тұжырымдамасын анық және түсінікті етіп әзірлеу, оқуды өз бетінше жалғастыру, өз шығармашылығында қазіргі заманғы кино өнерінің өзекті мәселелері мен үрдістерін көрсету. Кино және теледидар режиссерінің шығармашылық, практикалық және күнделікті қызметінде машықтар мен дағдыларды қолдана отырып, кәсіби мақсаттарға жету жолында режиссура өнерінің теориялық білімін қолдана білу.

Меңгеруі тиіс: өзінің әлеуметтік-жеке сипаттамалары мен кәсіби құзыреттерінің барлық жиынтығын толыққанды пайдалану негізінде, кино және телевизиялық жобалар жасаудың шығармашылық-өндірістік үдерісін ұйымдастыру бойынша кәсіби дағдысын оқуға түсуші әдеби шығармашылық пен актерлік шеберлікті меңгеру, бейнелеу өнері, театр, кино және теледидар саласындағы толыққанды білімі болуы керек.

2. Пәннің атауы – «Сценарлық шеберлік»

Пәннің мазмұны Сценарлық шеберлік – сценарий, киноның негізі ретінде, әдеби шығармашылықтың ерекше бір саласы, фильмнің дыбыстық-көріністік түпбейнесі. Сюжеттерді жасау, дайындау және бекіту. Тақырып, мәселелер, сюжет драмалық қақтығыс, міне-құлықтық сипаттар жүйесі, фильмнің идеялық-көркемдік тұжырымдамасы. Ықшам және қысқа сюжеттік құрылымдардың қажеттілігі, драмалық сипаттамалардың ширақтығын талап ету. Кинодраматургия дамуының стильдері мен бағыттары. Экрандау.

Курстың мақсаты: аудиовизуалды саланың болашақ режиссерлерін экранның классикалық және замануаи драматургиясының теориялық негіздері туралы біліммен және шығармашылық қызметті тиімді ұйымдастыруға қажетті дағдылармен қамтамасыз ету.

Курстың міндеттері:

-сценарий шеберлігі бойынша әдебиеттен өзіндік жұмыс жасау дағдыларын қалыптастыру;

Негізгі әдеби-сахналық біліктер мен дағдыларды бекіту;

-ойлау мен шығармашылық қабілеттердің драматургиялық бағдарын дамыту.

Білу:

-драматургиялық удерстің жалпы заңдылықтарын;

-қазіргі заманғы аудиовизуалды өнердің әрбір түрінің әдеби-сахналық туындыларын жасау ерекшелігін;

-ғаламдық виртуалды байланыс дәуіріндегі адамдардың өзара қарым-қатынас жасау үлгілерін құрылымдау.

Істей білу: қазіргі қоғамдық-саяси жағдайды бағамдай білу, адамдармен және құжаттармен жұмыс істей алу, ұйымдастырушылық жұмыс машығының болуы, компьютерді пайдалану, шет тілдерді білу.

Ие болу: шығармашылық қиял мен бейнелі монтаждық ойлаудың жоғары деңгейі, сюжеттік желіні жатық баяндау.

3. Пән «Монтаж»

Курстың мақсаты: бейнелі және сарапшылық ойлау қабілеттеріне ие, монтаждау теориясы мен практикасы үдерісінің дағдылары, экрандық өнімді жасау кезінде дыбыспен көркемдеу машықтары бар шығармашылық маман даярлау.

Курстың міндеттері: Мәдениет және өнер саласындағы көркемдік жобаларды монтаждау және дыбыспен безендіру бойынша кәсіби қызметте теориялық білімді қалыптастыру және практикалық дағдыларды игеру;

Білуше тиіс: кино және телевизиядағы монтаждау теориясы мен тәжірибесінің негіздері;

Істей білу: Кино және телефильмдерді компьютерлік монтаждау бойынша практикалық машықтарды кәсіби түрде қолдану;

Ие болу: фильмдерді монтаждау және дыбыспен көркемдеу кезінде практикалық шешімдер қабылдау дағдылары.

Емтихан сұрақтарының тізімі

1. Әдеби, мифологиялық, көркем, табиғи және сәулет туындылары-операторлық өнердің бейнелеу формаларын құру идеясының негізі.
2. Жаңа технологиялар. Арнайы эффектілер – теледидар өнімінің көркемдік шешімінің ресурсы.
3. Қазақстандағы жас киноның үш толқыны.
4. Ішкі монолог – кейіпкердің жан дүниесін ашу құралы.

5. Сергей Эйзенштейннің негізгі теориялық зерттеулері. Ассоциативті бейнелік образдар кейіпкерлердің ішкі әлемін ашудың құралы ретінде.
6. Театрдағы, кинодағы, теледидардағы драматургия
7. Авангард. Бейнелеудің жаңа формаларын іздеу.
8. Үйлесімділік, «золотое сочинение»- олардың өнер туындыларындағы көркемдік көрінісі.
9. Бөлімдердің өзіндік ерекшеліктері: акт, эпизод, сахна, көрініс.
10. Ретроспектива кейіпкерлердің ішкі әлемін ашатын құрал ретіндегі ойыңыз.
11. Фильмнің тілін өзгерту – фильмнен видеокамераға.
12. Сценарийдің жасалу процесіндегі нақтылау себептері.
13. Қазіргі кинофестивальдердің жаһандануы және олардың әлемдік продюсерлік жүйедегі маңызы.
14. Кино өнеріндегі негізгі теориялық көзқарастар. Реализмнің философиялық мәні.
15. Иран кинематографындағы неореализм.
16. Қазақстанның қазіргі медиасферасы.
17. Кинодағы экрандық бейнені жасаудың креативті тәсілдері.
18. Қазіргі киноның драматургиялық және режиссерлік ерекшеліктері.
19. Авангард. Бейнелеу жаңа формаларын іздеу.
20. Технологиялық прогресс және өнердегі парадигмалардың жаһандық өзара тәуелділігі жағдайындағы әлемдік режиссура саласындағы көркемдік-эстетикалық жетістіктер.
21. Қазіргі Қазақстанның кино өнеріндегі негізгі стильдер мен бағыттар.
22. Операторлық тәсілдерді қолдана отырып, драматургия тұрғысынан фильмнің стилистикасы мен атмосферасын жасау.
23. Аралас жанрлардың көркем фильмдердегі эстетикалық негізділігі.
24. Заманау киноның философиясы
25. Композициялық жарық шешімдері мен монтаждық фразалар арқылы фильмдерде қиялдағы уақыт пен кеңістік бейнесін жасау.
26. Кадрдың толыққанды визуалды шешімдерінің жағдайы – тұтас фильмнің бейнелік құрылымының өзегі.
27. Көркем фильмдердегі тарихи-этнологиялық шындық.

28. Сюжет құрылымының жалпы мәнін айқындайтын кадрдың бейнелеу шешімінің сапасы.
29. Аудиовизуалды саладағы жанр құрушы элементтер жүйесі.
30. Фильмнің бейнесін кеңістік пен уақыт тұрғысынан қабылдау.
31. Кино мен телевизиядағы продюссерлік жүйе.
32. Деректі фильмнің жалпы композициясының негізгі мәселелері. Авторлық ұстаным.
33. Бейне көрініс – жарлар мен стильдерге байланысты кеңістік пен уақытқа тәуелді өнер.
34. Экрандық бейне қалыптастыратын айрықша, мәнерлік-көркемдеуші құралдар жүйесі.
35. Кейіпкерлердің ішкі әлемін ашудың айрықша құралдары. (Ішкі монолог, ретроспекция, ассоциативті-көріністік бейнелер және т.б.)
36. Кейіпкерлердің күрделі психо-физикалық жағдайын көріністер арқылы беру. (Деталь, ірі, орташа, жалпы және т.б.)
37. Шабыт – психологиялық құбылыс.
38. Өнердегі дәстүрлер мен жаңашылдықтар, олардың психологиялық мәні.
39. Замануи кино режиссурасының теориялық және тұжырымдамалық ерекшеліктері.
40. Жеке және кәсіби дамудағы өнер психологиясын зерттеудің маңызы.
41. Тұлғаның шығармашылық негізінің архетиптері.
42. Өнер туындысын жасау үдерісі (психологиялық қыры).
43. Шығармашылықтың тұлғалық тұрғыдан негіздеудегі ой толғамның рөлі.
44. Өнердегі шығармашылық ізденіс мәселелері – психологиялық ғылымның бір саласы.
45. Өнердегі шығармашылық ізденістің мәселелері: пән аралық ғылым, оның әлеуметтік-гуманитарлық ғылымдармен байланысы.
46. Шығармашылық пен шығармашылық тұлғаны психоаналитикалық тұрғыдан түйсіну.
47. Шығармашылықтың психологиялық шарттары.
48. Жеке тұлғаның күйзеліс, қиялдау және ойлау салаларындағы шығармашылығы
49. Шығармашылық динамикасындағы субъекті мен объектінің өзгеріске түсуі.

50. Көркем шығармашылықтың мотивациясы, оның психикалық негізі.
51. Шығармашылық психологиясы пәні және оны негізгі психологиялық мектептер мен бағыттар тұрғысынан анықтау.
52. Көркем шығармашылық үдерісі – сана және бейсаналықтың арақатынасы. (Л. Выготский және т.б.)
53. Шығармашылық субъектісінің психологиялық анықтамасы.
54. Шығармашылықтағы сана мен бейсаналықтың бірлігі.
55. Романтизмнің көркемдік жүйесі.
56. Аристотельдің Фрейдке дейінгі өнердегі катарсис түсіндірмелері.
57. З. Фрейд көркем шығармадағы бейсаналықтың рөлі туралы.
58. Суретшінің классикалық аспаптары: метафора, катарсис, сублимация және оның маргиналды өнердегі қайта қаралуы.
59. Синестезия және өнер түрлері.
60. Классицизм эстетикасы.
61. Тоталитарлық қоғамдағы эстетика және өнер.
62. Тұжырымдамалық өнер постмодернизмнің әдеби-көркемдік бағыты.
63. Маргинал бұқаралық мәдениеттің мәдени негізі туралы ойыңыз. Шекті бейненің кино өнеріндегі көрінісі.
64. Постмодернизм эстетикасы.
65. Өнердегі модернизмнің негізгі белгілері.
66. Кейінгі модернизм өнерінің негізгі түрлері: поп-арт, инсталляция, хепенинг, перформанс.
67. И. Кант: әсемдік сараптамасы. Асқақтық талдауы. Өнер және данышпандық туралы ілім.
68. Космизм философиясы және оның эстетикалық қырлары. (Н.Ф. Федоров, К. Малевич, В. Кандинский).
69. Өмір философиясы мен феноменологиядағы өнер құбылыстарына көзқарас. (В. Дилтей, Ф. Ницше, А. Берксон, О. Шпенглер)
70. Мимезис және өнердің жіктелуі. Катарсис.
71. Өнердің символдық мазмұны.
72. Өнердің бейнелік мазмұны.
73. Өнер философиясының пәні, әдіснамасы және мәселелері.
74. Мифтың эстетикасы және логостың эстетикасы. Философияның эстетикалық табиғаты – болмыстың эстетикасы.

75. Мимезис мәселесі – шығармашылық теориясының әдіснамалық проблемасы.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

Режиссура

1. Ангелов А. – Практическая режиссура кино. «Deluxe». 2013
2. Вайсфельд И. – О сущности кинодраматургии. М. 1981
3. Вокресенская И. – Звуковое решение фильма. М. Искусство. 1978.
4. Возчиков В. – Звучащий мир. Книга о звуковой документалистике. М. Искусство. 1979.
5. Герасимов С.- Воспитание кинорежиссера. М. 1978
6. Дзаваттини Ч. – Дневники жизни и кино. Статьи, интервью. М. Искусство. 1982
7. П. Ершов – Режиссура, как практическая психология. Мир искусство. 2010
8. Захава Б. – Мастерство актера и режиссура. «РАТИ-ГИТИС». 2008
9. Кончаловский А. – Парабола замысла. М. 1977
10. Кокарев И. Е., Кино как бизнес., - Минск: «Вадемекум», 1991.
11. Лунгин С. Виденное наяву. – М., «искусство», 1989.
12. Масленников И. – Из личной кинопрактики за стопкой стопка. «Амфора». 2010
13. Митта А. Кино между раем и адом. «Астрель», «ВКТ». 2012
14. Михалков Н.- Территория моей любви. «Эксмо» 2015
15. Молчанов А. – Букварь сценариста. «Эксмо» 2015
16. Петров А. – Диалог о киномузыке. М., Искусство 1982.
17. Пудовкин В. – Время крупным планом. Собр. Соч. МЛ. 1987
18. Соколов А.Т. – Монтаж: телевидение, кино, видео, Часть 1
19. «Академический проект». 2009
20. Тарковский А. – Лекции по кинорежиссуре. М. 1981
21. Фелонов Л. – Проблемы и тенденции современного монтажа. М. 1980.
22. Фелонов Л. Современные формы монтажа. М. 1982
23. Фрейлих С. Золотое сечение экрана. М. Искусство. 1976
24. Фрумкин Г. М. Телевизионная режиссура. Введение к профессии. «Академический проект». 2009
25. Эйзенштейн С. Монтаж М. ВГИК. 1998
26. Бергман И.- В театре и кино. М. Радуга 1985
27. Антониони А. – Статьи, эссе, сценарий, М. Радуга 1986
28. Бабак М.М. Документ-сценари-фильм. М. 1989

29. Бюнуэль Л. Мой последний вздох. М. Радуга. 1989
30. Висконти Л. - Статьи, свидетельства, высказывание. М. Л 1986
31. Владимирские Анна и Петр. Искусство для простых смертных. М., 2006
32. Габрилович Евг. Приход луны (Киносценарии). - М., «Искусство» 1987
33. Козинцев Ю.Г. Пространство трагедии. Л. 1973
34. Тенейшвили О.В. Французское кино. - М.: ВИПКРК, 1991
35. Феллини Ф. - Статьи, сценарии. М. Радуга 1988
36. Феллини Ф. - Делать фильм. М. Искусство 1984
37. Юткевич С. Контрапункт режиссура. М. Искусство. 1960
38. Уорд Питер- Композиция кадра в кино на ТВ. «ГИТР» 2005

Сценарийлік шеберлік.

1. Аристотель. Риторика, Поэтика. - М., 2000.
2. Арнхейм Р. Кино как искусство. - М., 1960.
3. Базен А. Что такое кино? - М., 1972.
4. Блейман М. О кино - свидетельские показания. - М., 1973.
5. Брехт Б. Малый органон для театра // Театр. - М., 1965. - Т. 5/2.
6. Вайсфельд И. О сущности кинодраматургии. - М., 1981.
7. Власов М. Виды и жанры киноискусства. - М., 1976.
8. Габрилович Е. Кино и литература. - М., 1965.
9. Довженко А. Собрание сочинений. - М., 1966-1969. - Т. 1-4.
10. Козинцев Г. Пространство трагедии. - Л., 1973.
11. Козлов Л. Изображение и образ. - М., 1980.
12. Кракауэр З. Природа фильма. - М., 1974.
13. Маркулан Я. Киномелодрама. Фильм ужасов. - Л., 1979
14. Монтегю А. Мир фильма. Путеводитель по кино. - Л., 1969.
15. Пудовкин В. Киносценарий // Собр. соч. - М., 1974. - Т. 1.
16. Ромм М. О кино и хорошей литературе // В сб.: Беседы о кино. - М., 1964.
17. Шилова И. Фильм и его музыка. - М., 1973.
18. Эйзенштейн С. О форме сценария // Избр. произв. - М., 1964, - 1.2.
19. Эйзенштейн С. О форме сценария мизор. произв. - м. 1964. - 1..
19. Аристарко Г. История теорий кино. - М., 1966.
20. Асенин С. Познавательная и воспитательная роль искусства. - М., 1967.
21. Володин А. Для театра и кино. - Л., 1967.
22. Вопросы кинодраматургии: Сб. статей. - М., 1954-1974. - Вып. 1-6.
23. Габрилович Е. Книга сценариев. - М., 1959.
24. Гребнев Б. Шесть повестей для экрана. - М., 1979.
25. Дунский Ю., Фрид В. Избранные сценарии. - М., 1975.
26. Зарубежные киносценарии. - М., 1966-1976. - Вып. 1-6
27. Соловьева М. Статьи по кинодраматургии // В сб.: Мастер-класс по экологической тележурналистике. - Алматы, 2005.
28. Соловьева М. Драматургия киносценария. - Алматы, 2007.

29. Соловьева М. Сценарий анимационного фильма. - Алматы, 2009.
30. Соловьева М. Драматургический конфликт. - Алматы, 2011.
31. Ханютин Ю. Реальность фантастического мира. - М., 1977
32. Шпаликов Г. Избранное - М., 1979.
33. Юренев Р. Свветская кинокомедия. - М., 1964.

«Монтаж»

1. Кулешов Л.
Азбука кинорежиссуры. Искусство, М., 1969.
2. Эйзенштейн С. Избранные произведения в 6-ти томах. Искусство, М., 1971.
3. Пудовкин В. Собрание сочинений в 3-х томах. Искусство, М., 1974.
4. Ромм М. Избранные произведения в 3-х томах. Искусство, М.: 1980.
5. Соколов А.
Монтаж. Телевидение, кино, видео. Изд-во 625, М., 2000.
6. Фелонов Л.
Монтаж как художественная форма.
7. Утилова Н.
Монтаж. АСПЕНТ-ПРЕСС, М., 2004.
8. Рейсц К. Техника киномонтажа, Искусство, М., 1960.
9. Медынский С. Компонуем кинокадр. Искусство, М., 1992.
10. Панфилов Н. Школа кинолюбителя. Искусство, М., 1979.